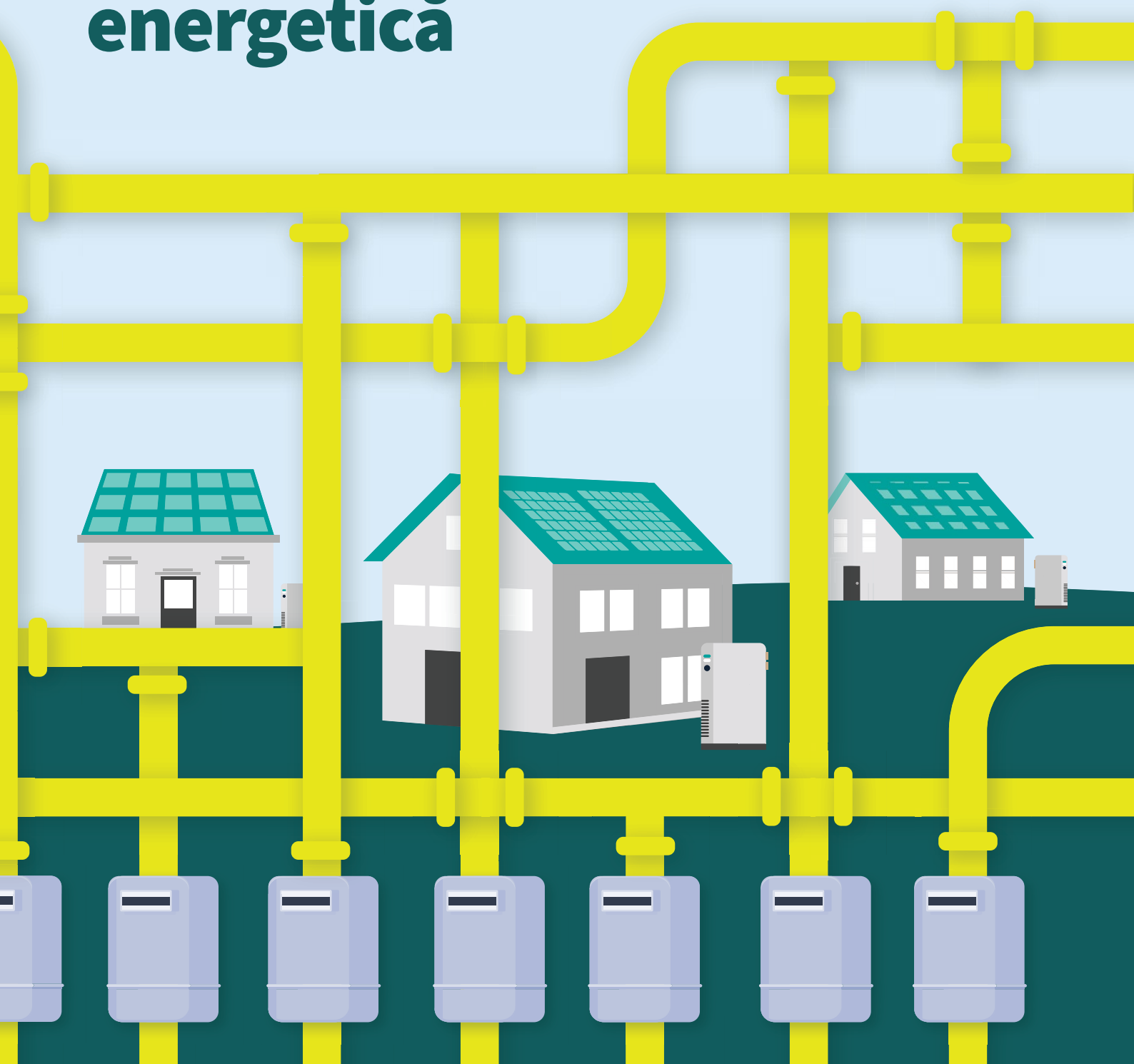

Impactul programului Anghel Saligny asupra politicilor de tranziție energetică

Impactul programului Anghel Saligny asupra politicilor de tranziție energetică

Iulie 2024

Autor Raluca Petcu

Editori Ioana Ciută, Vlad Popescu, Laura Nazare

Grafică Lavinia Vereș

Tipar Azero

Dreptul de proprietate intelectuală

Raportul “**Impactul programului Anghel Saligny asupra politicilor de tranziție energetică**” a fost redactat de către Bankwatch România, care deține dreptul de proprietate intelectuală asupra analizei.

Raportul a fost publicat în iulie 2024

Bankwatch România

Splaiul Independenței, nr. 1, București, România

031 438 24 89

raluca.petcu@bankwatch.org

www.bankwatch.ro

CUPRINS

2	Sumar
4	1. Despre programul Anghel Saligny
6	2. Analiza proiectelor de extindere a rețelelor de distribuție a gazului
6	2.1 Metodologie
7	2.2 Analiza datelor
10	3. Interpretarea rezultatelor în contextul politicilor de tranziție energetică și climă
15	4. Recomandări de adaptare a programului
16	Concluzii
4	Tabel 1: Sumar tipuri și valoare proiecte Anghel Saligny 2021-2028
6	Tabel 2: Sursa de calcul pentru 30 de proiecte analizate
7	Tabel 3: Rezultate analiză 30 de proiecte distribuție gaze
8	Tabel 4: Valori medii per proiect rezultate din cele 30 de proiecte analizate
8	Tabel 5: Impactul estimat al celor 807 proiecte de distribuție gaz din Anghel Saligny
12	Tabel 6: Investiții publice în distribuția gazelor versus în distribuția electricității
5	Figură 1: Împărțirea pe județe a proiectelor și bugetului Anghel Saligny pentru distribuția de gaze
9	Figură 2: Comparatie situație actuală consum gaze clienți casnici vs. Anghel Saligny într-un an
9	Figură 3: Comparatie emisii proiecte de distribuție din Anghel Saligny cu emisiile termocentralelor pe gaze
11	Figură 4: Emisii sector rezidențial 2020, sursa: <i>Inventarul Național al Emisiilor, România 2022</i> , p. 234
13	Figură 5: Modelare costuri ETS, Sursa: <i>European Climate Foundation, Modelling the socioeconomic impacts of zero carbon housing in Europe</i> (update), p. 11

Sumar

Programul „Anghel Saligny” este un proiect național din România destinat dezvoltării și modernizării infrastructurii locale. Au existat două versiuni ale acestui program – 2014 - 2020, denumit PNDL și 2021 - 2028, denumit Anghel Saligny. În timp ce prima versiune a programului a finanțat doar dezvoltarea rețelelor de apă și canalizare și drumuri, cea de-a doua versiune a deschis calea către finanțarea rețelelor de distribuție a gazului fosil.

Finanțarea distribuției gazelor după anul 2020 contravine angajamentului de tranziției energetice și reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, stabilite la nivel european. Anghel Saligny va susține cu 13 miliarde de lei 807 proiecte de distribuție gaze în toate județele țării.

Rezultatele prezentei analize arată că aceste proiecte vin cu mari vulnerabilități financiare și de mediu.

Cele 807 proiecte înseamnă de fapt:

2,76 miliarde de euro fonduri publice cheltuite pe rețele de distribuție a gazului, față de doar 1,25 miliarde euro planificate pentru rețelele de distribuție a energiei electrice

3,3 miliarde de metri cubi de gaze în plus față de consumul actual la nivel național, o creștere cu 1/3 față de întreg consumul din 2020;

Aproximativ 7 milioane de tone de emisii CO₂ în plus, mai mult decât toate termocentralele pe gaz existente la un loc.

Costuri cu emisiile de CO₂ de 318 milioane euro/an începând cu 2027, odată cu implementarea ETS2. Cost/racord de aproximativ 200 de euro/an, reflectat în factura la gaze.

Nicio măsură pentru tranziția sistemelor la energie regenerabilă.

Aceste cifre sunt o aproximare și nu reprezintă o situație absolută, însă arată tendința în care România se îndreaptă odată cu finanțarea acestor proiecte - **creștere masivă a consumului de gaz și a emisiilor de gaze cu efect de seră.** Consumul estimat și cel actual pot fi foarte diferite, mai ales că am constatat că proiectele sunt supradimensionate față de media de consum actuală.

În plus, programul Anghel Saligny nu prevede măsuri de tranziție la sisteme regenerabile și nu impune niciun criteriu de protecție a mediului. Acesta riscă să devină irelevant și chiar o piedică masivă în perspectiva implementării noilor politici de reducere a emisiilor, precum taxonomia sau ETS2. Rețelele de gaze pot deveni curând după punerea în operare active nerecuperabile, deoarece din 2027 se va impune o taxă pe CO₂ în sectorul rezidențial, dar care include și măsuri obligatorii pentru susținerea decarbonizării consumatorilor vulnerabili.

Astfel proiectele acestea vor trebui să treacă printr-o a doua tranziție, deci vor deveni fie foarte scumpe, fie neutilizabile.

Pe lângă acest program, Guvernul României se pregătește să mai finanțeze direct încă 18 proiecte de distribuție gaze în valoare de 802 milioane lei din certificatele de CO₂ plătite de marii poluatori la nivel național.

Toate aceste programe vor periclita tranziția energetică a României atât din punct de vedere al costurilor cât și al emisiilor suplimentare. Ele vor adăuga și o povara financiară suplimentară pentru consumatori, în special din mediul rural, crescând gradul de vulnerabilitate al acestora.

Analiza se încheie cu o serie de recomandări pentru Guvern, dintre care amintim:

- **Adăugarea unor criterii de sustenabilitate și tranziție pentru programul Anghel Saligny și extinse către alte fonduri naționale. Programul Anghel Saligny nu are în prezent astfel de criterii și riscă să facă noii consumatori dependenți de combustibili fosili pentru zeci de ani de acum înainte;**
- **Realizarea unei analize coerente a impactului de mediu al proiectelor finanțate și stabilirea unor indicatori măsurabili pentru program. Majoritatea proiectelor din Anghel Saligny nu evaluează emisiile provenite din noua infrastructură și nici comparativ cu situația actuală; indicatorii de program nu reflectă obiectivele programului;**
- **Alocarea unor bugete pentru programe din fonduri naționale și europene care susțin direct tranziția la energie regenerabilă a sectorului încălzirii și răcirii, așa cum a fost stabilit prin Strategia pe Termen Lung. Pot fi eligibile pentru finanțare pompele de căldură, colectoare solare și creșterea eficienței energetice;**
- **Diracționarea unor fondurilor pentru sectorul rezidențial (Anghel Saligny, PNRR, Programe Operaționale) către consumatorii vulnerabili și susținerea decarbonizării clădirilor acestora cu proiecte integrate – eficiență energetică, schimbarea surselor de încălzire și răcire, energie regenerabilă, cu 100% din valoare proiectelor sau metode de finanțare accesibile.**

1. Despre programul Anghel Saligny

Programul Anghel Saligny 2021-2028 este stabilit prin OUG 95/2021¹, modificat ulterior prin OUG 40/2022² care introduce sumele disponibile pentru fiecare categorie de investiție și OUG 105/2023 care aduce modificări procedurale. Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației (MDLPA) este autoritatea care gestionează acest fond. Valoarea totală a programului este de 65,5 miliarde de lei pentru următoarele categorii de intervenții:

Tabel 1
Sumar tipuri și valoare proiecte Anghel Saligny 2021-2028

alimentări cu apă și stații de tratare a apei sisteme de canalizare și stații de epurare a apelor uzate	22,5 mld. Lei
drumurile publice județene, drumuri comunale și/sau drumuri publice din interiorul localităților precum și variante ocolitoare ale localităților poduri, podețe, pasaje sau punți pietonale, inclusiv pentru biciclete și trotinete electrice	30 mld. Lei
sisteme de distribuție a gazelor naturale, inclusiv a brânșamentelor, precum și a racordului la sistemul de transport al gazelor naturale	13 mld. Lei

Normele metodologice stabilesc mai departe obiectivele programului pentru construirea rețelelor de distribuție a gazului și procedura de finanțare³. Pentru investițiile în rețelele de distribuție a gazelor, **obiectivele investițiilor** sunt:

- creșterea standardelor de viață și de locuit ale populației prin asigurarea unor condiții îmbunătățite pentru încălzirea locuințelor sau prepararea hranei față de condițiile de locuire existente;
- educarea emisiilor de noxe în atmosferă ca urmare a utilizării combustibilului solid.

Indicatorii de rezultat ai Programului național de investiții „Anghel Saligny” pentru investițiile în gaze sunt următorii:

- lungimea rețelelor de distribuție a gazelor naturale: 2.500 km;
- număr de brânșamente individuale la sistemul de distribuție a gazelor naturale: 150.000.

Indicatorii nu sunt corelați cu obiectivele programului de investiții, deci nu se poate cuantifica creșterea standardelor de viață sau reducerea noxelor. De asemenea, indicatorii sunt mult subestimați față de rezultatele așteptate din implementarea proiectelor, pe care le vom discuta mai jos. Nu există alți indicatori pentru a măsura atingerea obiectivelor.

Conform normelor, costul racordurilor pentru persoane fizice și instituții publice este suportat de concesionar, în cazul în care zona are deja un distribuitor desemnat, sau este acoperit din bugetul programului sau bugetul local, dacă zona nu este concesionată. Recuperarea cheltuielilor cu racordurile pentru cea de-a doua situație se poate face după concesionare.

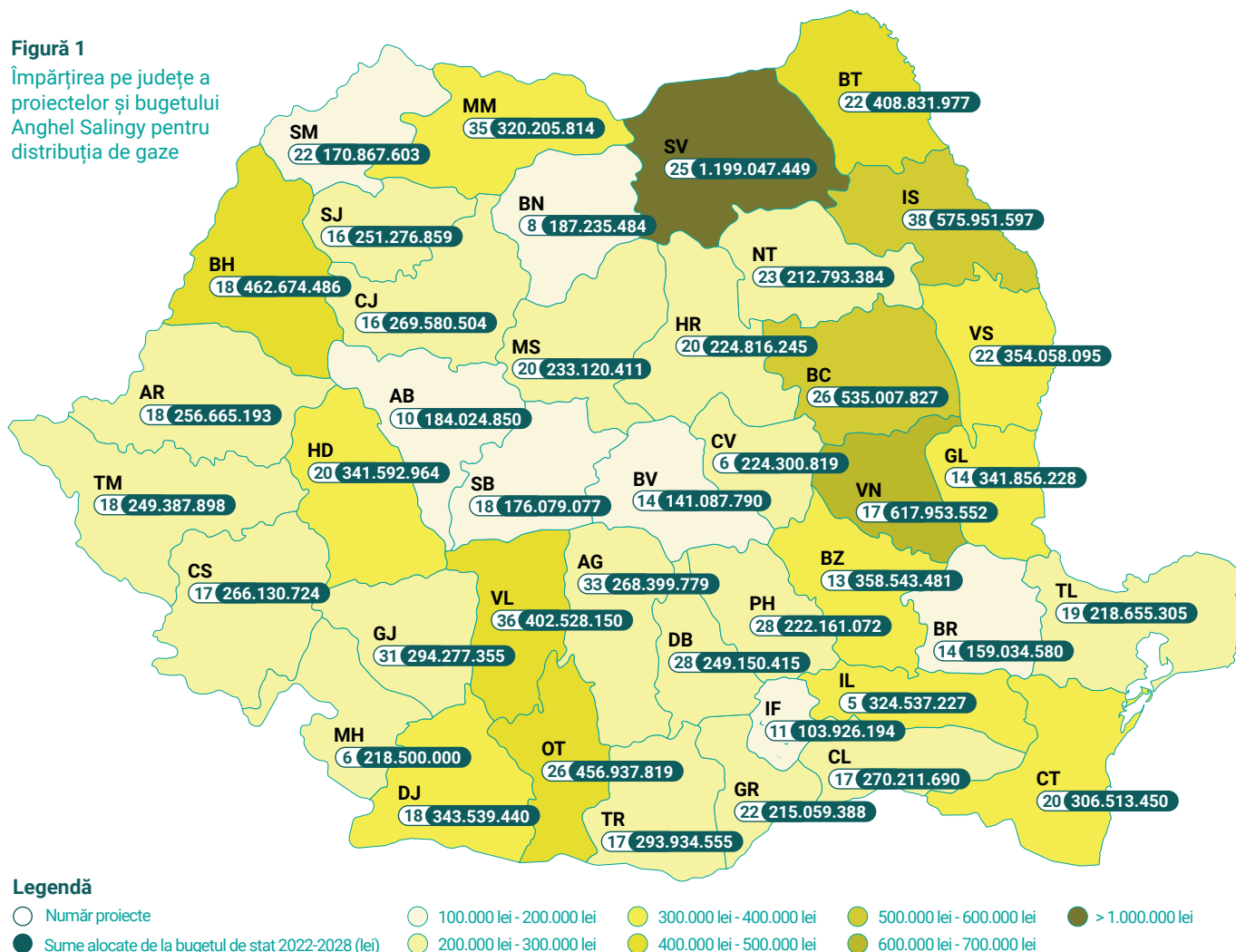
1. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/246050>

2. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/253723>

3. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/266995>

De la demararea programului în 2021 până în luna mai 2024, au fost finanțate 807 proiecte de distribuție a gazelor din toate județele țării, cu 12,9 miliarde de lei (2.6 mld euro). Finanțarea a depășit alocarea estimată inițial, de 7,5 miliarde de lei (sau 1.5 miliarde euro). După ce bugetul a fost suplimentat în 2022, valoarea disponibilă pentru proiecte de distribuție a gazului a crescut la 13 miliarde de lei.

Figură 1
Împărțirea pe județe a proiectelor și bugetului Anghel Saligny pentru distribuția de gaze

Pe lângă acest program, Guvernul României a pregătit recent și un memorandum pentru transferul parțial al certificatelor ETS rămase din mecanismul 10c⁴, care susținea modernizarea centralelor pe gaz, către Administrația Fondului de Mediu. Aceste certificate sunt practic o parte din emisiile de CO₂ plătite de poluatorii din România, care ar trebui de fapt să susțină tranziția energetică. În mod ironic, acest fond gestionat de Ministerul Mediului va fi utilizat pentru construcția de rețele de distribuție a gazului și implică finanțarea directă a încă 18 proiecte de distribuție gaze în valoare de 802 milioane lei⁵. Se ajunge deci la un total de aproximativ 14 miliarde de lei cheltuiți pe distribuția gazelor până în 2028.

4. <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2024/05/MEMO-4.pdf>

5. <https://www.mmediu.ro/articol/proiect-de-ordonanta-de-urgenta-a-guvernului-pentru-stabilirea-unor-masuri-privind-finantarea-unor-investitii-pentru-care-au-fost-incheiate-contracte-de-finantare-prin-programul-operational-infrastructura-mare-poim-2014-2020-in-cadrul-axei-prioritare-8-sisteme-inteligente-si-sustenabile-de-transport-al-energiei-electrice-si-gazelor-naturale-obiecti-vul-specific-8-2-cresterea-gradului-de-interconectare-a-sistemului-national-de-transport-a-gazelor-naturale-cu-alte-state-vecine/7044>

2. Analiza proiectelor de extindere a rețelelor de distribuție a gazului

2.1. Metodologie

Pentru a pune în contextul schimbărilor climatice aceste investiții, am analizat proiecte din mai multe județe. Am trimis cereri de informații către câte o primărie din cele 41 de județe, despre: data de finalizare a proiectului, numărul de racorduri, expresiile de interes primite și estimarea consumului anual odată cu punerea în funcțiune. Pentru acuratețea datelor, am luat în considerare proiectele cu costuri financiare apropiate de media județului. Doar 30 dintre primării au răspuns solicitărilor și au oferit date, cel puțin parțial. Dintre acestea, 24 au transmis date despre consumul de gaz preconizat odată cu punerea în funcțiune a proiectului.

Din cele 24 de primării care au transmis date estimate de consum, 9 dintre acestea au transmis date de consum instant sau capacitatea maximă a debitului care nu au putut fi luate în considerare pentru a estima consumul anual. În cazul acestora, dar și al primăriilor care nu au transmis deloc date de consum (6) am consultat memoriile tehnice sau studiile de fezabilitate ale proiectelor. Însă pe majoritatea dintre acestea fie nu era menționată capacitatea estimată – 6 dintre ele, fie era menționat debitul maxim al conducte sau capacitatea tehnologică maximă a stației de reglare – 9 dintre proiecte, care nu pot fi luate în considerare pentru a estima consumul anual. Acest lucru arată că Evaluarea impactului de mediu a fost efectuată superficial.

Având în vedere datele imprecise și pentru a ne apropia cât mai mult de realitate, în cazul proiectelor cu date nesigure sau lipsă, care au rămas în urma analizelor documentației (15), am luat în considerare media de consum la nivel național. Consumul casnic de gaze în România este de 7,75 MWh/an/gospodărie. Dacă luăm în calcul și consumatorii non-casnici, media ajunge la 20 MWh/an/racord⁶, conform datelor ANRE pentru 2023. În cazul analizei proiectelor de distribuție am luat în considerare media de 20 de MWh/an, deoarece în cadrul proiectelor sunt racordate și instituții publice și operatori economici din localitățile respective.

Tabel 2

Sursa de calcul pentru 30 de proiecte analizate

Sursa de calcul	Primărie	Media anuală ANRE
Număr proiecte analizate	15	15

În ceea ce privește cantitatea de emisii estimate, am utilizat valoare de 0,205 kg CO₂ /kWh (sau 0,205 tone CO₂ /MWh) din Ordinul 2057/2020 al Ministerului Mediului Apelor și Pădurilor⁷.

Odată ce am obținut date aplicabile și realiste pentru toate proiectele am extras o medie per proiect pe care am utilizat-o pentru a calcula impactul asupra consumului de gaze și schimbărilor climatice al tuturor proiectelor pe gaz fosil finanțate din Anghel Saligny.

6. Raport ANRE asupra pieței de gaze 2023 <https://anre.ro/wp-content/uploads/2024/03/Raport-monitorizare-piata-gaze-natura-le-luna-decembrie-2023.pdf>

7. <https://lege5.ro/Gratuit/ha4demjwgu3q/factorii-de-conversie-in-emisii-de-gaze-cu-efect-de-sera-co-2-echivalent-ghid-anexa-nr-4-la-ghid-factori-de-conversie?dp=gqytcnztga3dimi>

2.2. Analiza datelor

Cele 30 de proiecte analizate din 30 de județe diferite aduc împreună un necesar estimat de 1,28 milioane MWh/an de gaze, sau 122 milioane mc/an, pentru un număr de 57.295 de racorduri. Consumarea acestei cantități de gaz reprezintă echivalentul a 263.265 tone CO₂ /an, care include doar combustia gazului în centrală, nu și posibilele emisii fugitive de metan din rețelele de transport și distribuție și la locul de consum, care sunt dificil de estimat. Se cunoaște totuși că acestea sunt subestimate la nivel național⁸, în timp ce în SUA, emisiile de metan sunt în jur de 3% din producția anuală de gaz⁹.

Tabel 3 Rezultate analiză 30 de proiecte distribuție gaze

Proiecte	Finanțare din AS (lei)	Cantitate estimată MWh/an	Racorduri	Expresii de interes	Media MWh/an/racord	Emisii CO ₂ tone/an
30	1.209.272.269	1.284.176	57.295	40.836	23	263.256

Este de precizat că estimarea consumului în faza de planificare a proiectului nu înseamnă neapărat că acel consum va fi atins în realitate. Deci cifrele prezentate în acest raportul sunt mai degrabă utile pentru a arăta tendința, și nu ca cifre absolute. Consumul propriu-zis depinde de mulți factori, precum racordarea punctelor de consum, nivelul de eficiență energetică al clădirilor și comportamentul consumatorilor, lucruri care nu pot fi estimate în acest moment. 70% dintre gospodării și-au exprimat interesul de conectare la noile rețele, însă acest lucru nu garantează conectarea lor în final. Pentru a calcula estimările de consum am luat în considerare numărul de racorduri din proiect.

Totuși, semnalăm faptul că multe dintre proiectele analizate au un consum sau debit instalat mult mai mare decât media anuală din România. Majoritatea proiectelor finanțate din Anghel Saligny sunt preluate din POIM, Programul Operațional Infrastructură Mare 2014-2020, pentru că fie s-a atins limita de buget a acestuia, fie nu au fost implementate la timp. În Ghidul solicitantului POIM¹⁰ este menționat că o gospodărie consumă în medie 150 mc/luna, sau 1800 mc/an, echivalentul a 19 MWh/an. Multe dintre proiectele analizate depășesc cu mult acest prag: 2 dintre ele depășesc 20 MWh/an, iar 6 dintre ele depășesc 30 MWh/an pe racord conform datelor primărilor. Am considerat aceste consumuri posibile în cazul unei ineficiențe ridicate, care caracterizează gospodăriile din zona rurală.

8. <https://2celsius.org/metan/>

9. <https://news.stanford.edu/stories/2024/03/methane-emissions-major-u-s-oil-gas-operations-higher-government-predictions>

10. <https://mfe.gov.ro/poim-ghidul-dezvoltarea-retelelor-inteligente-de-distributie-a-gazelor-naturale-in-vederea-cresterii-nive-llui-de-flexibilitate-siguranta-eficienta-in-operare-precum-si-de-integrare-a-act/>

Așa cum am menționat în primul capitol, programul de finanțare a distribuției de gaze fosile din Anghel Saligny are ca scop declarat reducerea noxelor din arderea combustibilului solid și îmbunătățirea calității vieții. Totuși, în cadrul proiectelor analizate acești indicatori nu au fost măsurați. La niciunul dintre proiectele analizate pentru care am consultat procesul de obținere a acordului de mediu (15) nu se menționează în memoriul tehnic sau decizia de încadrare beneficiile aduse bunăstării populației, estimarea reducerii emisiilor de poluanți sau gaze cu efect de seră. Mai mult, nu este analizată în niciun fel situația actuală (utilizarea lemnului, cărbunelui sau alte surse) și impactul acesteia asupra mediului. De asemenea, nu este analizată nici estimarea emisiilor provenită din gazul fosil utilizat după implementarea proiectului, iar proiectele sunt în general privite ca fiind fără impact. Mai mult, majoritatea proiectelor nu au trecut la etapa de evaluare a impactului asupra mediului, unde se realizează o analiza mai aprofundată a impactului. Având în vedere aceste aspecte, considerăm că programul nu poate măsura impactul avut și poate chiar avea un efect negativ neprevăzut.

Mai departe, am utilizat mediile rezultate din proiectele analizate pentru a putea estima impactul programului de distribuție gaze Anghel Saligny. Mediile per proiecte sunt redată mai jos:

Tabel 4
Valori medii per proiect rezultate din cele 30 de proiecte analizate

Finanțare din AS (lei)	Cantitate estimată MWh/an	Racorduri	Emisii tone CO ₂ /an	Emisii CO ₂ tone/an/racord	Cost emisii ETS2 la 45 EUR tone/an/racord
40.309.076	42.806	1.910	8.775	4,6	206,76

Practic am înmulțit aceste date cu cele 807 proiecte confirmate ca fiind finanțate, și am obținut următoarele rezultate:

Tabel 5
Impactul estimat al celor 807 proiecte de distribuție gaz din Anghel Saligny

Finanțare din AS (lei) la 09.05.2024	Cantitate estimată MWh/an	Racorduri	Emisii CO ₂ tone/an	Cost emisii ETS2 la 45 EUR tone/an
12.910.456.731	34.544.342	1.541.236	7.081.590	318.671.557

Implementarea acestor proiecte va duce la un consum suplimentar de gaze fosile de 34,5 TWh /an și 7 milioane de tone de CO₂/an suplimentare în atmosferă. Aceste cifre poate nu spun nimic, însă ele trebuie puse în contextul consumului național actual.

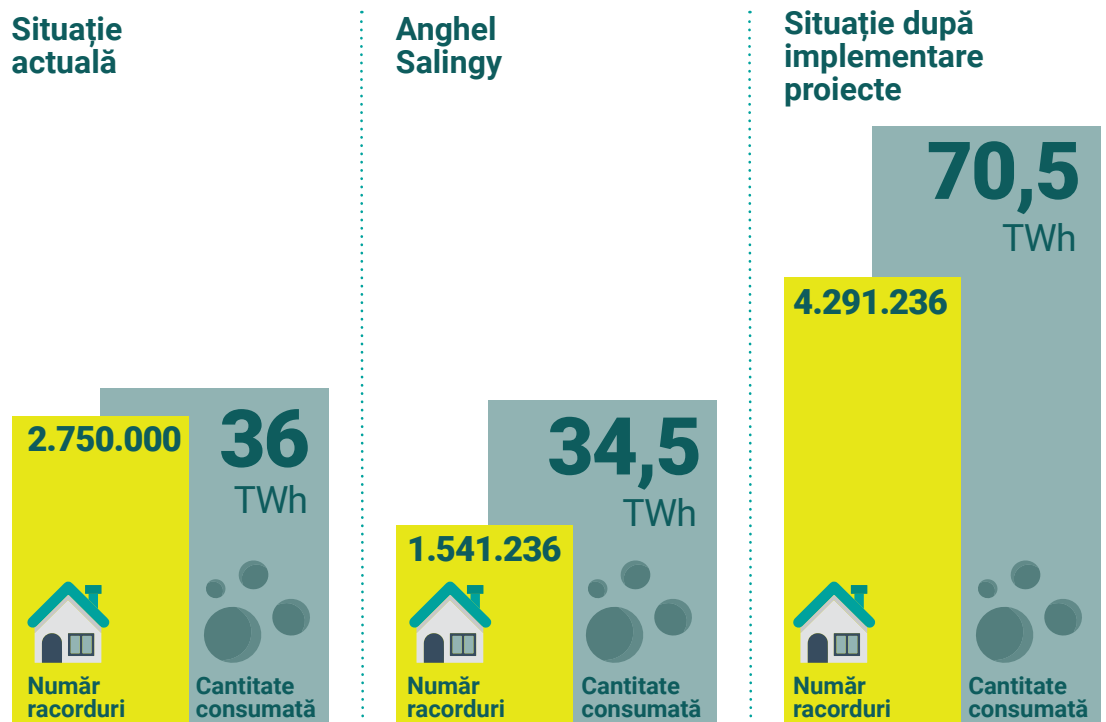
În prezent în România sunt 2,7 milioane de gospodării care încălzesc cu gaz, conform proiectului de Strategie Energetică din 2024¹¹, și consumă 36 TWh/an de gaze fosile, arată datele ANRE¹². Având în vedere că proiectele din Anghel Saligny vor adăuga în jur de 1,5 milioane de branșamente,

11. https://energie.gov.ro/wp-content/uploads/2024/06/Strategia_Energetica_vf_rev_1206-1-1.pdf

12. <https://anre.ro/wp-content/uploads/2024/03/Raport-monitorizare-piata-gaze-naturale-luna-decembrie-2023.pdf>

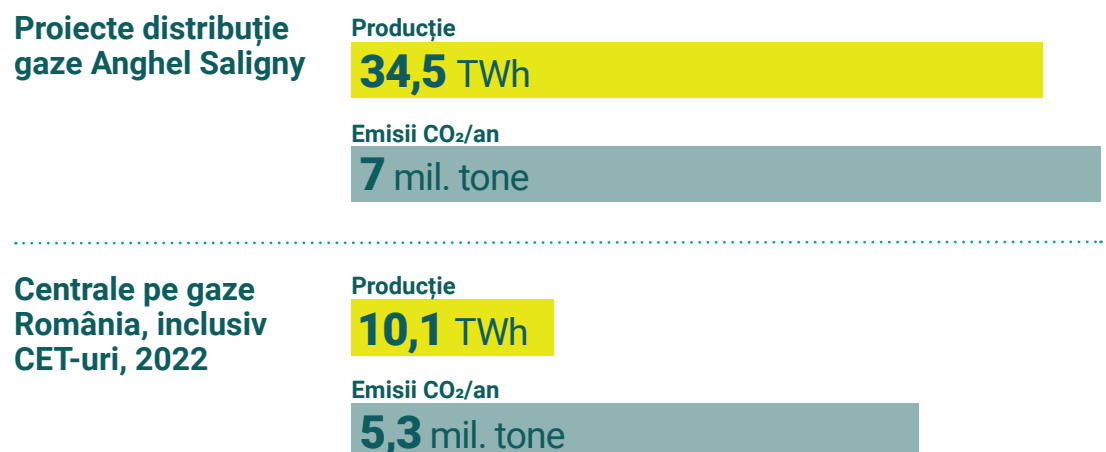
este evident ca proiectele sunt supradimensionate, consumul estimat fiind aproape dublu față de datele din prezent. De asemenea, punerea în operare a acestor sisteme noi de distribuție a gazelor va conduce la creșterea masivă a consumului la nivel național, cu 1/3 față de prezent.

Figura 2
Comparație situație actuală consum gaze clienți casnici vs. Anghel Saligny într-un an

Emisiile de gaze cu efect de seră asociate consumului de gaze din proiectele din Anghel Saligny sunt semnificative, în jur de 7 milioane de tone CO₂. Acestea le vor întrece pe cele ale termocentralelor pe gaze din România, care au emis 5,3 milioane de tone CO₂ în 2022 pentru 10 TWh de electricitate produși plus căldură pentru marile orașe care deserveșc 1,2 milioane de gospodării. Aceste emisii și vor crește impactul climatic al României.

Figura 3
Comparație emisii proiecte de distribuție din Anghel Saligny cu emisiile termocentralelor pe gaze

3. Interpretarea rezultatelor în contextul politicilor de tranziție energetică și climă

În prezent programul Anghel Saligny nu este adaptat pentru a contribui la atingerea țintelor de energie și climă.

Din perspectiva de mediu, în majoritatea cazurilor analizate procesele de evaluare ale impactului de mediu nu iau în considerare evaluarea impactului climatic, nu estimează emisiile de CO₂ și CH₄ produse de proiecte și nici nu fac o comparație cu situația actuală a emisiilor. Acest lucru împiedică o evaluare corectă a impactului proiectelor, dar și a programului Anghel Saligny. Așa cum am arătat mai sus, cele 807 proiecte de distribuție a gazelor vor conduce, în cel mai rău caz, la un consum suplimentar de 3,3 miliarde de metri cubi de gaz și peste 7 milioane de tone de emisii de CO₂ /an.

Acest consum suplimentar provenit din proiectele de distribuție nu este luat în considerare în strategiile României pentru schimbări climatice și tranziție energetică, cum ar fi Planul Național Integrat privind Energia și Schimbările Climatice (PNIESC) sau Strategia pe Termen Lung (LTS). PNIESC nu menționează extinderea rețelelor de distribuție a gazului natural, ci doar pe cea a rețelelor electrice. LTS estimează o reducere a emisiilor în sectorul clădirilor cu 78% până în 2050 față de 1990 și vorbește mai degrabă de soluții pentru decarbonizarea sectorului rezidențial prin înlocuirea biomasei și a gazului cu pompe de căldură (pondere 25% în sectorul încălzire și răcire în 2050), colectoare solare (54% urban, 33% rural pentru încălzirea apei în 2050) și eficiență energetică, fără a aborda problema extinderii rețelelor de distribuție și a centralelor pe gaze. Conform strategiei, lemnul de foc/biomasa este utilizată în proporție de 38% în clădirile din România, dar nu se stabilește o țintă concretă pentru reducerea utilizării biomasei sau a gazului pentru încălzire. Se discută despre reducerea utilizării biomasei în consumul final brut de energie provenit din surse regenerabile, de la 50% la 11% în 2050, în valori absolute de la 4000 ktep la 1800 ktep ceea ce reprezintă mai degrabă o înjumătățire a utilizării decât o eliminare completă. Așadar rolul noilor extinderi ale rețelelor de distribuție nu este cuprins în strategiile de energie și climă ale României și pot deraja atingerea obiectivelor.

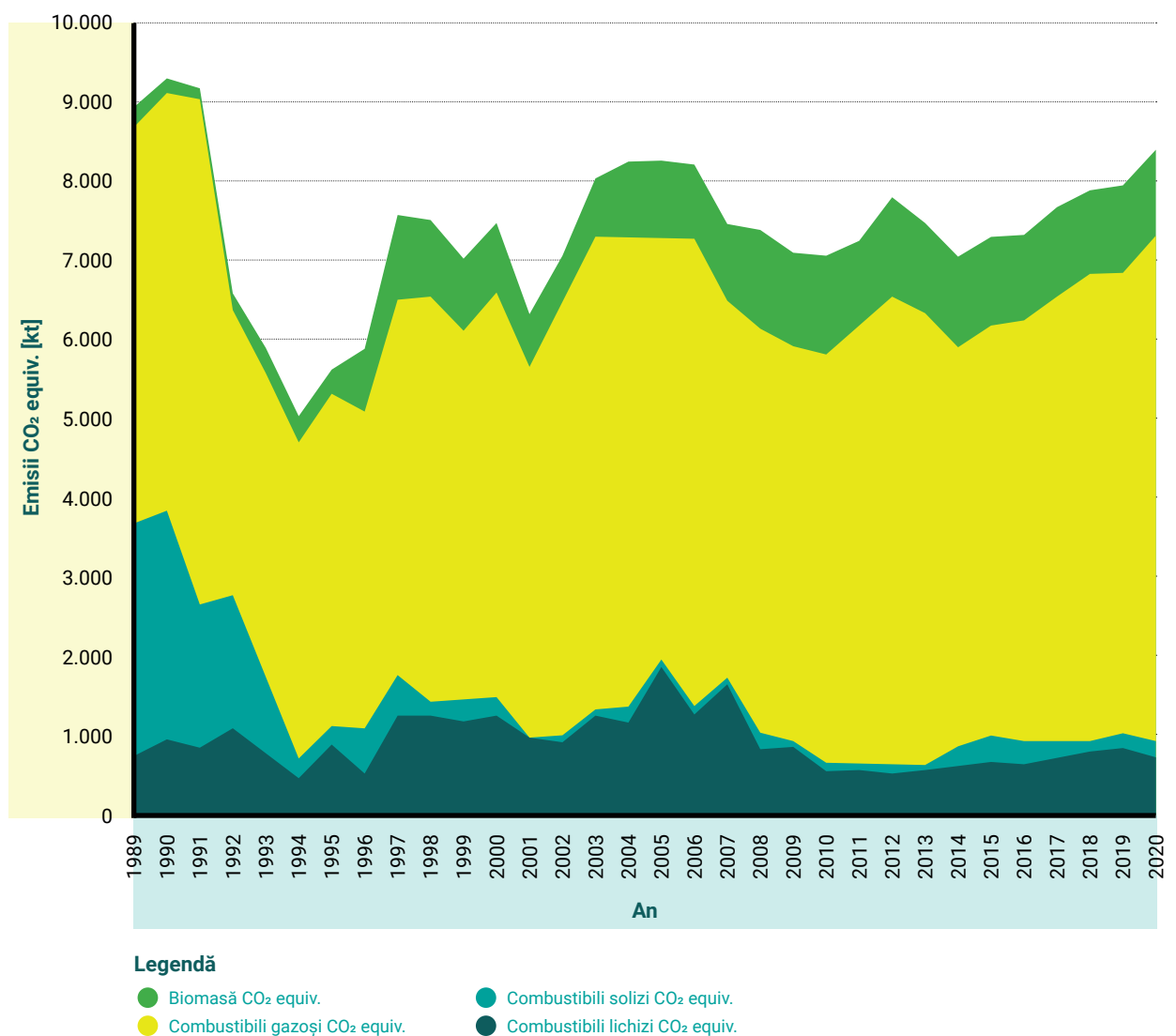
Pe lângă acest aspect, România raportează anual emisiile de gaze cu efect de seră la UNFCCC prin Inventarul Național de Emisii. Conform datelor din 2020¹³, sectorul rezidențial era responsabil de 8.300 kt CO₂ e (8,3 milioane tone) și împreună cu sectorul clădirilor publice și comerciale ajungeau la 10.000 kt CO₂ e, ceea ce este aliniat cu datele din LTS. Cu toate acestea, utilizarea biomasei în clădiri reprezenta doar 1.000 kt CO₂ e, sau 12% din toate emisiile sectorului rezidențial, cu toate că utilizarea biomasei forestiere se ridică la 38%. Gazul fosil are cea mai mare pondere a emisiilor de dioxid de carbon, în jur de 72%.

13. <https://unfccc.int/documents/461892>

Figura 4

Emisii sector rezidențial 2020,

sursa: Inventarul Național al Emisiilor, România 2022 , p. 234

Având în vedere reducerea de emisii estimată de LTS și datele raportate la UNFCCC, este evident că schimbarea majoră trebuie să aibă loc în consumul de gaz fosil, și nu neapărat în cel al biomasei. Fără a cuprinde în strategiile naționale proiectele de distribuție a rețelilor de gaze cu estimări ale surplusului de emisii adus de acestea nu se poate realiza o estimare corectă a reducerii impactului climatic în sectorul rezidențial.

Din punct de vedere financiar, cele 13 mld. de lei (2.9 mld. Euro) investite în rețele de gaze până în 2028 riscă să devină active nerecuperabile la scurt timp după finalizarea investițiilor. Rețelele de distribuție a gazelor au o durată de funcționare estimată la 12-18 ani de la începerea utilizării¹⁴, dar care se referă la durata de amortizare a investiției. Durata de viață a rețelelor este de fapt mult mai mare, în jurul a 50 de ani¹⁵. Pentru investițiile din Anghel Saligny, acest lucru înseamnă că amortizarea investiției va dura până în 2040-2046, iar durata de viață ar fi până în 2078. Aceste date sunt mult peste perioada în care România ar trebui să devină neutră din punct de vedere climatic (2050) sau să reducă substanțial emisiile (-41% în clădiri până în 2040). Astfel aceste proiecte riscă să fie abandonate înainte de vreme, pentru că nu vin cu un plan de tranziție de la combustibilii fosili. Finanțarea acestor proiecte nu impune niciun criteriu de sustenabilitate pentru a asigura tranziția la surse regenerabile de energie, așa cum este criteriul taxonomiei europene sau DNSH¹⁶ utilizate la finanțările europene recente precum PNRR, RePowerEU și mai nou Fondul pentru Modernizare. În plus taxonomia nici nu include rețele de gaze fosile, deci riscul major al acestor proiecte este să devină neutilizabile la cel mult 10 ani de la darea în folosință, în perspectiva regulilor europene de protecție a mediului și limitarea emisiilor, care vor deveni tot mai stringente.

În comparație, finanțarea publică pentru distribuția de electricitate care este crucială pentru integrarea energiei regenerabile noi, mai ales a prosumatorilor, este pentru moment 1,25 miliarde euro din care 1,1 mld euro din Fondul pentru Modernizare, plus 150 milioane din PODD. Deci România investește de fapt mai mult în distribuția gazelor decât în cea a electricității, lucru care este contraproductiv pentru direcția strategică stabilită, de realizare a tranziției la surse regenerabile.

Tabel 6
Investiții publice în distribuția gazelor versus în distribuția electricității

Distribuție gaze		Distribuție electrică	
Fond	Mld. euro	Fond	Mld. euro
Program Anghel Saligny	2,6	Schema distribuție electricitate Fondul pentru Modernizare	1,1
Fondul de mediu	0,16	-	
Total	2,76	Total	1,25

14. Conform Catalogului privind clasificarea și duratele normale de funcționare a mijloacelor fixe <https://legislatie.just.ro/Public/DetailiiDocumentAfis/58613>

15. <https://plumbersnorthepping.com.au/blog/what-s-the-lifespan-of-a-gas-pipeline>

16. Investiții nu ar trebui să prejudicieze semnificativ obiectivele de mediu, se folosesc criteriile din taxonomie. În cazul rețelelor de gaze se pot finanța doar rețele de transport și distribuție a gazelor regenerabile sau cu emisii reduse de carbon sau conversia celor existente la 100% gaze regenerabile, care să includă și activități de detectare și reducere a emisiilor fugitive de metan.

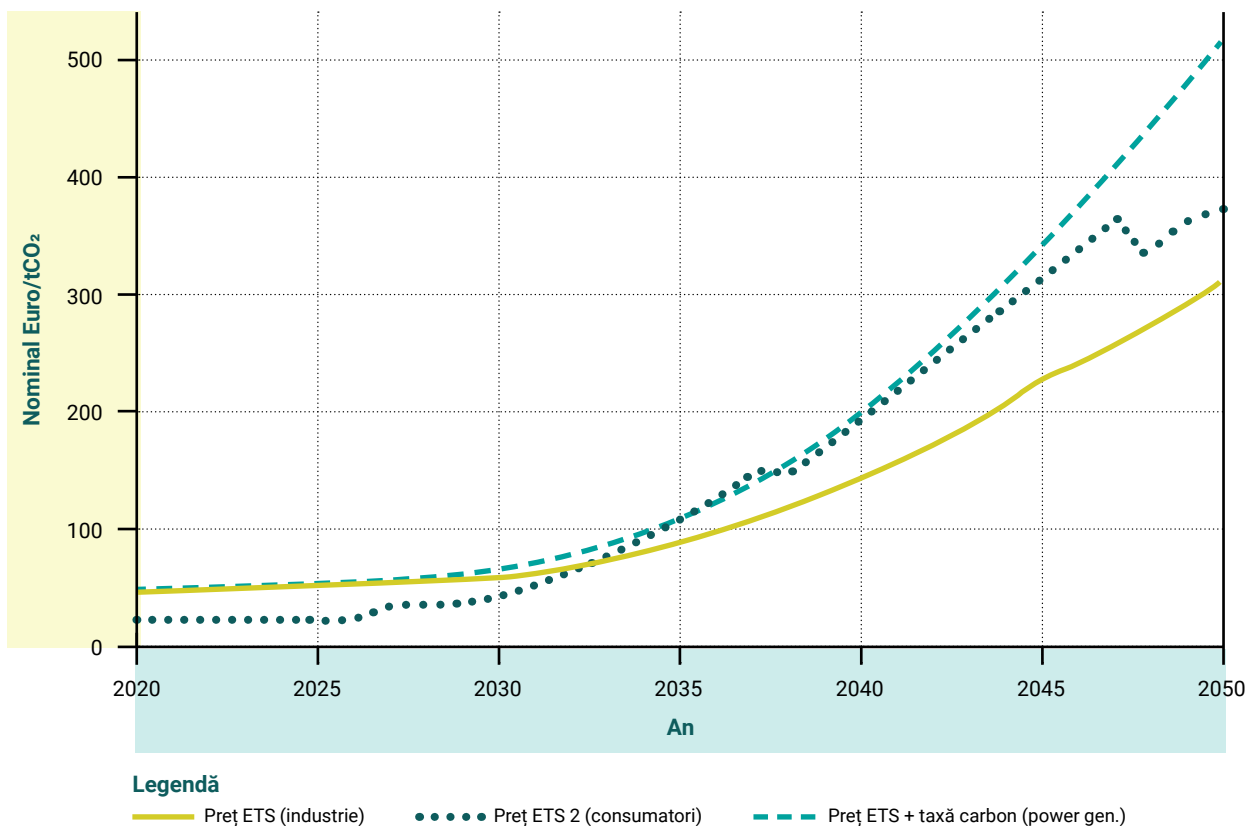
Anghel Saligny, deși este un program național, ar trebui aliniat la direcția europeană și la documentele strategice pe care România și le-a asumat. Altfel, va fi o piedică majoră în atingerea țintelor de energie și climă asumate.

În plus, din 2027 va intra în vigoare noul sistem ETS 2, care va taxa direct emisiile estimate din consumul de combustibili fosili din clădiri. În schimb, emisiile din arderea biomasei sau a lemnului de foc nu sunt cuantificate în acest sistem, deci nu vor fi taxate. ETS 2 va aduce prețuri mai mari la combustibili fosili care se vor reflecta în facturile la energie, dar și anumite facilități pentru consumatorii vulnerabili. Se estimează că o tonă de CO₂ în acest sistem va costa cel puțin 45 de euro, plafonat până în 2030¹⁷. Conform datelor estimate în acest raport, noii consumatori racordați prin Anghel Saligny vor plăti în plus aproximativ 206 de euro, o sumă semnificativă chiar și pentru consumatorul de rând. Alte modelări arată că prețul ETS 2 ar putea crește până la 100 de euro în 2035¹⁸, ceea ce va însemna o povară imensă pe umerii cetățenilor.

Figura 5

Modelare costuri ETS

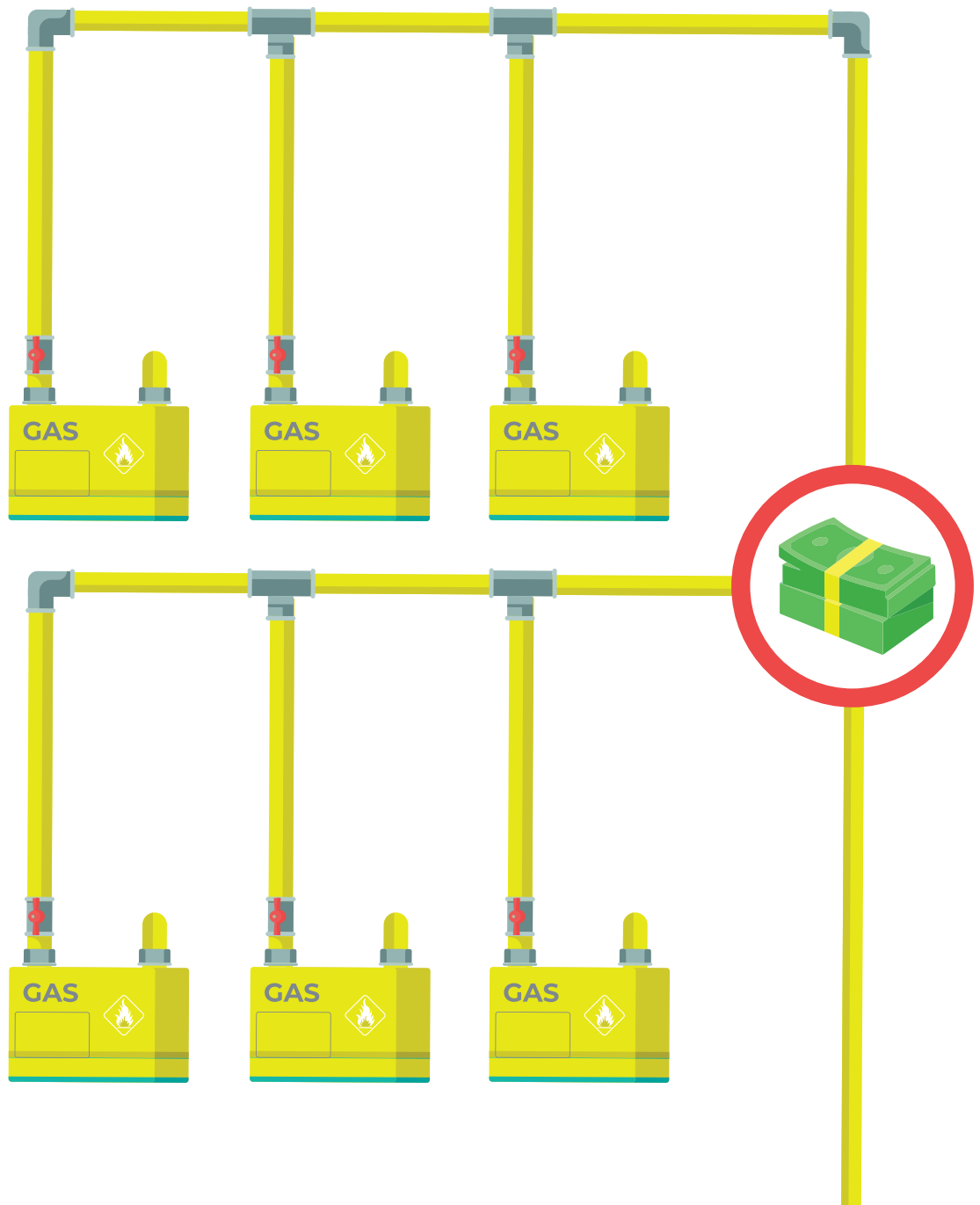
Sursa: *European Climate Foundation, Modelling the socioeconomic impacts of zero carbon housing in Europe (update)*, p. 11

17. <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/new-eu-scheme-could-hike-petrol-gas-prices-higher-than-expected-key-lawmakers-admit/>

18. <https://europeanclimate.org/wp-content/uploads/2023/04/heat-pumps-full-report-ehpa-ecf.pdf>

Extinderea rețelelor de gaze va crește așadar vulnerabilitatea cetățenilor, mai ales a celor aflați în situații precare, care nu își vor permite costuri adiționale cu energia. Partea bună este că ETS2 vine cu o plasă de siguranță pentru aceștia, un Fond Social Climatic de 6 miliarde euro pentru România. Acesta va putea fi folosit pentru măsuri temporare de sprijin (de exemplu suport la plata facturilor), combinate cu măsuri pe termen mediu și lung pentru susținerea decarbonizării. În perspectiva acestei politici, considerăm că extinderea rețelelor de gaze va pune o presiune financiară suplimentară atât pe consumatorii vulnerabili, cât și pe bugetul statului. În plus, obligația de a adresa decarbonizarea acestor consumatori va însemna de fapt trecerea de la gaz fosil la surse regenerabile de energie, ceea ce înseamnă o dublă tranziție, mai costisitoare. Acesta este un argument în plus pentru care rețele de gaze construite în 2024 vor deveni active nerecuperabile economic după 2030.

3. Recomandări de adaptare a programului

Proiectele de extindere a rețelelor de gaze naturale nu își mai au rostul din două motive principale:

1. nu mai putem extinde sursele care generează emisii de gaze cu efect de seră pentru a putea combate eficient schimbările climatice
2. aceste proiecte vor adăuga o povară suplimentară asupra veniturilor cetățenilor pentru că gazul fosil va fi mai scump începând cu 2027 și vor fi dependenți pe termen lung, având în vedere că infrastructura abia va fi pusă în funcțiune.

Fondurile naționale trebuie adaptate la politica energetică și climatică adoptată de România și Uniunea Europeană și să folosească criteriile de sustenabilitate pentru finanțarea dezvoltării.

Este evident că nu putem continua să ardem păduri pentru a genera energie, însă trecerea la gaz fosil nu este soluția. Este nevoie de măsuri pentru trecerea la utilizarea mai eficientă a lemnului și a altor surse de energie regenerabile, în combinație cu măsuri concentrate pe consumatorul vulnerabil.

Astfel, propunem Guvernului următoarele recomandări pentru adaptarea programului Anghel Saligny, dar și a altor programe naționale și europene care vizează energia:

Adăugarea unor criterii de sustenabilitate și indicatori precum reducerea concretă a emisiilor de gaze cu efect de seră și tranziția la surse regenerabile pentru toate finanțările publice. Programul Anghel Saligny nu are în prezent astfel de criterii și riscă să facă noii consumatori dependenți de combustibili fosili pentru zeci de ani de acum înainte;

Analiza coerentă a impactului de mediu al proiectelor finanțate. Majoritatea proiectelor din Anghel Saligny nu evaluează emisiile provenite din noua infrastructură și nici comparativ cu situația actuală;

Finanțarea unor programe din fonduri naționale și europene care susțin direct tranziția la energie regenerabilă a sectorului încălzirii și răcirii, așa cum a fost stabilit prin Strategia pe Termen Lung. Pot fi eligibile pentru finanțare pompele de căldură, colectoare solare și creșterea eficienței energetice. Unde acestea nu sunt pretabile pot fi propuse măsuri precum modernizarea sobelor și utilizarea biomasei sustenabile – peleți formați din resturi de la producția mobilierului sau alte utilizări non-energetice ale lemnului și resturilor agricole.

Direcționarea fondurilor pentru sectorul rezidențial către consumatorii vulnerabili și susținerea decarbonizării clădirilor acestora cu 100% din valoarea proiectelor sau măsuri de finanțare accesibile. Proiecte integrate de eficiență energetică și schimbare a sursei de căldură sunt ideale pentru abordarea atât a problemei sărăciei energetice cât și a decarbonizării.

Deși MDLPA este responsabil de acest program, este nevoie o colaborare interministerială cu Ministerul Energiei, Ministerul Mediului Apelor și Pădurilor și Ministerul Muncii și Protecției Sociale pentru a putea adapta acest program la realitățile de astăzi și pentru a integra toți parametrii relevanți – de mediu, economici și sociali, pentru un impact cât mai pozitiv asupra cetățenilor și procesului de tranziție energetică.

Concluzii

Deși, declarativ, Programul Anghel Saligny are scopul de a reduce emisiile poluante și îmbunătățirea condițiilor de trai, prin indicatorii stabiliți și analiza proiectelor ne dăm seama că autoritățile nu vor putea măsura atingerea acestor obiective.

Mai mult, conform acestei analize proiectele de distribuție a gazului finanțate de Anghel Saligny vor duce la o creștere substanțială a consumului de gaz fosil – 3,2 miliarde metri cubi în plus – dar și a emisiilor de gaze cu efect de seră – 7 milioane tone de CO₂ – în baza datelor primite de la primării sau a documentației de mediu. Aceste cifre nu sunt luate în considerare în strategiile de decarbonizare aprobate la nivel național și vor reprezenta reale piedici în abordarea încălzirii și răcirii în sectorul clădirilor.

Multe dintre proiectele locale sunt supradimensionate, depășind semnificativ media de consum națională. Deși nu putem fi siguri că acesta va fi consumul real după implementarea proiectelor, analiza arată o tendință de creștere masivă a dependenței de gaz fosil, contrar angajamentelor la nivel european.

Odată cu intrarea în vigoare a ETS 2, rețelele de gaze abia date în folosință vor fi deja depășite, pentru că prin această directivă Guvernul va trebui să susțină tranziția energetică a consumatorilor vulnerabili. În plus această directiva va veni cu creșteri de costuri pentru utilizarea combustibililor fosili în clădiri, ceea ce va crește și mai mult vulnerabilitatea cetățenilor aflați în sărăcie energetică.

Este nevoie ca Programul Anghel Saligny să fie adaptat la noile realități ale tranziției energetice și să susțină acest proces. În forma actuală, nu face decât să afunde și mai mult România în consumul de combustibili fosili și să pună mai multă presiune pe consumatori. Adaptarea programului la criteriile de sustenabilitate precum taxonomia europeană, DNSH sau principiul întâietății eficienței energetice ar trebui să fie o prioritate în perioada următoare pentru MDLPA, care coordonează acest program.

